

**Unios notatserie
nr. 1/2020**

**Korona
unntakstilstand**

Erik Orskaug, sjeføkonom i Unio

20. mars 2020 kl. 1400

Innhold	Side
Internasjonal økonomi	4
Norsk økonomi	6
Arbeidsmarkedet.....	9
De første tiltakene mot koronakrisa	10

Unios notatserie på www.Unio.no (utdrag)

- Nr 5 2009 Offentlig tjenestepensjon – om meklingsresultatet 2009
- Nr 2 2010 Ny pensjonistbeskatning - kommentarer til regjeringens forslag
- Nr 3 2010 Skattlegging av pensjonsinntekt - Unios høringssvar
- Nr 6 2010 Kombinasjon arbeid og pensjon
- Nr 1 2011 Brutto er best
- Nr 5 2011 Uførepensjon og skatt
- Nr 7 2011 Kunnskapskommunen
- Nr 1 2012 På arbeidsgivers nåde - privat tjenestepensjon
- Nr 2 2012 Er forskning arbeid?
- Nr 5 2012 Hybriden – tjenestepensjon à la carte
- Nr 6 2012 Frontfagsmodellen – modell under press
- Nr 7 2012 Hybriden – Unios høringssvar
- Nr 1 2013 Yngre årskull og offentlig tjenestepensjon
- Nr 4 2013 Unios hovedkrav og forventninger til en ny regjering
- Nr 5 2013 Ny uførepensjon i offentlig tjenestepensjon fra 2015
- Nr 6 2013 Ny uførepensjon i privat tjenestepensjon fra 2015
- Nr 4 2014 Handelsavtaler og handel med tjenester
- Nr 6 2014 Offentlig tjenestepensjon målt mot andre tjenestepensjonsordninger
- Nr 5 2015 Produktivitet – Unios kommentarer til Produktivitetskommisjonens innstilling
- Nr 2 2016 Produktivitet II – Unios kommentarer til Produktivitetskommisjonens andre innstilling
- Nr 3 2016 Hvor høy avkastning bør det forutsettes for innskuddspensjon?
- Nr 7 2016 Innskuddspensjon – arbeidsgivers drøm
- Nr 8 2016 Cappelen-utvalget
- Nr 2 2017 Ny realinntektsnedgang for alderspensjonistene
- Nr 2 2019 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2019 og Kommuneproposisjonen 2020
- Nr 3 2019 Trygdeoppjøret 2019
- Nr 4 2019 Før statsbudsjettet 2020
- Nr 5 2019 Unios innspill til regjeringen Solberg i forkant av 2021-budsjettet
- Nr 1 2020 Korona unntakstilstand

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

20.3.2020

Korona unntakstilstand

Norge er stengt ned.

Korona har gitt unntakstilstand i norsk økonomi og helsevesen.

Enten er aktivitet stengt, eller folk er bedt om å holde seg hjemme.

Bare samfunnskritiske næringer holder hjulene i gang på ordinær måte.

I en spørreundersøkelse sier 35 pst av de spurte at de har hjemmekontor.

Barnehager, skoler og høyere utdanningssteder er stengt.

Kultur- og idrettsliv er stengt.

Restauranter og uteliv er stengt.

Det har kommet 154 000 dagpengesøknader grunnet permittering per 19. mars. Disse kommer på toppen av de allerede 65 000 registrerte arbeidsledige før krisa. Det innebærer at 7,7 pst av arbeidsstyrken nå er registret arbeidsledige i NAV. AKU-tallene vil antakelig ligge nær 9 pst.

Slikt blir det unntakstilstand av. Folk mister inntektsgrunnlaget. Myndighetenes krisetiltak er bare i sin begynnelse. Regjeringen forsto situasjonen for sent og reagerte tafatt når de kom på banen. Kontakten med partene i arbeidslivet kom sent i gang, særlig med arbeidstakerorganisasjonene. Stortinget har tatt over styringa av krisepolitikken. I permitteringssaken ble regjeringen rett og slett overkjørt av opposisjonen.

Det settes inn mange gode inntektssikringstiltak overfor permitterte, selvstendig næringsdrivende og frilansere, folk på arbeidsavklaringspenger, syke og folk som må være hjemme med barn. Tiltakene avlaster også arbeidstakerne økonomisk.

Stortinget har sagt at kommunene skal kompenseres for de merutgiftene de får i smittebekjempelsen mv. og de inntektstap de får fordi skatter og avgifter vil gi lavere inntekter for kommunene i år.

Norges Bank har allerede satt ned styringsrenta i to omganger for å dempe tilbakeslaget og begrense risikoen for mer langvarige konsekvenser for produksjon og sysselsetting. Først 12. mars med 0,5 prosentpoeng til 1 prosent, dernest 19. mars med ytterligere 0,75 prosentpoeng til 0,25 pst. Så lav styringsrente har vi aldri hatt.

Regjering og Storting har satt inn en rekke tiltak, både generelle økonomiske virkemidler som nedsatt arbeidsgiveravgift og mer spesifikke tiltak rettet mot næringer som luftfarten.

I tillegg kommer tiltak for å holde kredittlinjene oppe, styrke bankenes mulighet og vilje til å gi lån til bedrifter og virksomheter som sliter med bortfall av inntekter og trues av konkurs. En forbigående krise, som vi må anta at den er, kan møtes med kraftige virkemidler for å unngå at virksomheter som ellers ville klare seg, går konkurs. Staten har en viktig rolle ved å avlaste risiko i slike situasjoner.

I helsevesenet gjør sykepleiere, fysioterapeuter, ergoterapeuter, radiografer, leger og helsefagarbeidere mf. en kjempeinnsats under meget vanskelige forhold. Vi andre står på balkongen og applauderer og lover å følge helsemyndighetenes råd i kampen mot smittespredningen.

Internasjonal økonomi

Verdensøkonomien rammes hardt av korona-pandemien, vekstutsiktene svekkes og arbeidsledigheten komme til å øke kraftig. Det er stor usikkerhet om omfanget og varigheten av virusutbruddet. De fleste land har satt ned sine styringsrenter som allerede lå nær null før utbruddet. Framtidsrentene hos våre handelspartnere har falt og det forventes svært lave renter i årene framover.

Det var avtakende og svak vekst i flere industriland og fremvoksende økonomier før korona-pandemien. I fjor høst var det f.eks. negativ vekst i Tyskland, Storbritannia og Sverige. Handelskrigen mellom USA og Kina skaper fortsatt stor usikkerhet, og i Europa gjenstår forhandlingene om den endelige skillsmisseavtalen mellom EU og Storbritannia. Korona-tiltakene som utvides fra dag til dag i de fleste land i verden, bremser den økonomiske aktiviteten kraftig. De fleste grenser stenges unntatt for varetransport, vi vet ikke for hvor lenge. Veksten i verdensøkonomien er betydelig nedjustert de siste ukene. Mange land har meget høy gjeld og begrenset finanspolitisk handlefrihet til å stimulere økonomien. Lave renter eller nullrenter i utgangspunktet svekker pengepolitikken mulighet til å stimulere økonomien.

Økonomiske prognoser er ferskvare

IMF og OECD har gitt nye prognoser for utviklingen i verdensøkonomien. Når økonomisk aktivitet stopper opp, stopper produksjonen og vekstratene faller. Slike prognoser er imidlertid ferskvare i disse krisetider. OECD kom med sine prognoser 2. mars, og nedjusterte BNP-veksten forsiktig, mens Norges Bank 12. mars (som bl.a. bygger sine prognoser på nye tall fra IMF) reduserte vekstanslagene for 2020 betydelig, ned 0,8 prosentpoeng for USA fra desember, ned 1,1 prosentpoeng for Euro-landene og ned 1,1 prosentpoeng for Kina. Vi vil helt sikkert se lavere vekstrater enn dette når året er omme.

Felles for disse prognosene så langt er at krisa rammer aktiviteten i år og at 2021 forventes å innhente noe av produksjonsbortfallet i 2020. Det gjør eventuelt denne krisa annerledes enn andre kriser hvor det har tatt lenger tid å få aktiviteten opp igjen. Så har vi selvsagt det store spørsmålet, vil koronakrisa utløse en større finansiell krise som kan utløse en mer grunnleggende krise for produksjon og sysselsetting. Det er flere som tror det. Det var avtakende og svak vekst i flere land før koronautbruddet. Det som kan redde oss utenom en slik krise denne gangen, er de penge- og finanspolitiske tiltak som nå settes inn.

Tabell 1: BNP-vekst for USA, Euro-landene og Kina, prosent

	USA				Euro-landene				Kina			
	Gj.sn. 2000-2018	2019	2020	2021	Gj.sn. 2000-2018	2019	2020	2021	Gj.sn. 2000-2018	2019	2020	2021
Norges Bank 12. mars 20	2,0	2,3	1,2	2,0	1,4	1,2	0,2	1,7	9,2	6,1	4,7	6,1
OECD 2. mars 20		2,3	1,9	2,1		1,2	0,8	1,2		6,1	4,9	6,4
IMF jan 20		2,3	2,0	1,7		1,2	1,3	1,4		6,1	6,0	5,8

Kilde: Norges Bank Pengepolitisk rapport 1/2020, OECD, IMF

Tiltakene vil stå i kø

Flere land vurderer nye virkemidler for å avhjelpe folks inntektsbortfall, som utvidede inntektssikringsordninger og sosialstøtteordninger, men også varianter av såkalte «helikopterpenger», «borgerlønn» ol. vurderes, penger som deles ut til hele eller deler av befolkningen for et kortere eller lengre tidsrom for å bidra til holde inntekt og aktivitet oppe.

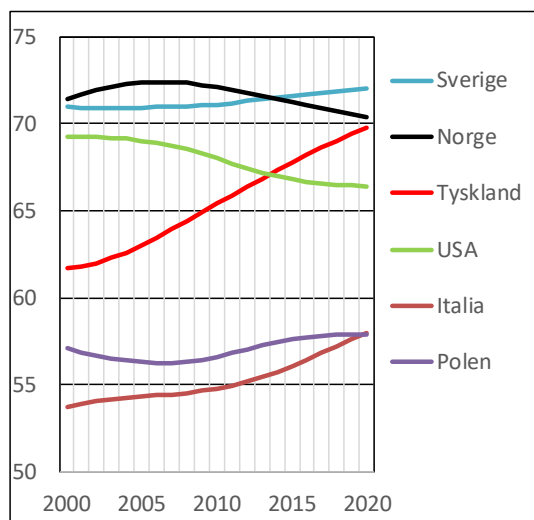
I tillegg har de fleste land tiltak rettet mot bedrifter og virksomheter som sliter fordi de mister løpende inntekter, mens faste utgifter løper videre som f.eks. husleier. Tiltakene er vanligvis ment å hjelpe på likviditeten i en overgangsperiode og derfor utformet som låne- og garantiordninger eller utsatte skatte- og avgiftsinnbetalinger. Overfor banker og finansinstitusjoner har myndighetene foreløpig kommet med tiltak som skal hjelpe disse å opprettholde kredittlinjene i form av lån til bedrifter og virksomheter som i dagens situasjon, uten slike tiltak, ikke ville klart nåløyet i bankenes risikovurderinger.

Ett tiltak har vært å redusere de motsykliske bufferne som banker og finansinstitusjoner ble pålagt å bygge opp etter finanskrisa, nettopp for å ha noe å gå på i en ny krise. Staten bør i tillegg stille med garantier slik at banker og finansieringsinstitusjoner faktisk gir bedrifter og virksomheter lån selv om risikoen synes langt større.

Finanspolitiske tiltak må komme

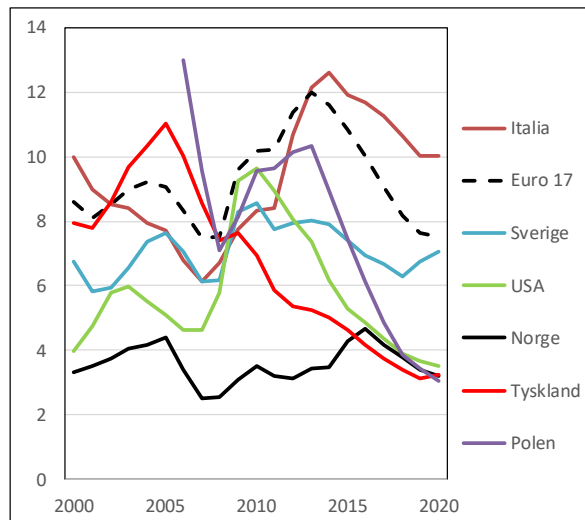
Neste steg i myndighetenes krisebekjempelse vil være å sette inn finanspolitiske tiltak for å holde økonomien i gang og skape ny aktivitet. EU har annonsert at de i denne krisa vil lempe på unionens grenser for underskudd på statsbudsjettet og landenes gjeldsgrad. Dette vil være helt nødvendig hvis EU skal klare å bekjempe krisa. Forhåpentlig blir det også en politisk test på EUs mulighet til å drive en mer aktiv vekst- og sysselsettingspolitikk. Selv om arbeidsledigheten har gått ned fra 12 til 8 pst de siste 7 årene, er veksten i EU for svak for å få arbeidsledigheten markert ned. Alvoret understrekes av at den europeiske sentralbanken (ESB) tidligere har anslått at den reelle arbeidsledigheten ligger nær dobbelt så høyt som de offisielle tallene. Overskuddslandene som Tyskland må gå foran, de gjør det kanskje nå.

Figur 1: Sysselsatte som andel av befolkningen 15-74 år

Kilde: OECD nov 2019

Figur 2: Arbeidsledighet i prosent av arbeidsstyrken

Kilde: OECD nov 2019

Norsk økonomi

Norsk økonomi rammes hardt av oljeprisfallet og koronakrisa. Store deler av økonomien stopper opp i en periode. Dette vil påvirke produksjon og sysselsetting kraftig i 2020. Hvor lang tid det tar for økonomien å ta seg opp igjen etter at koronasmitten er nedkjempet gjenstår å se. Usikkerheten er meget stor, så stor at SSB avsto fra å gi prognoser for norsk og internasjonal økonomi når Økonomisk utsyn over 2019 ble lagt fram for en drøy uke siden. Norges Bank prøvde derimot å se inn i glasskula 12. mars. Det blir antakelig verre.

Hvis oljeprisen holder seg lav lenge, vil Norge slite mer med å komme tilbake til normalen enn andre land. Oljeprisen er ikke bare påvirket av koronaeffektene og lavere internasjonal etterspørsel, men også av tilbudssiden og de tiltak som OPEC/Russland gjør eller ikke gjør for å holde oljeprisen oppe. Så langt har OPEC og Russland ikke klart å bli enige om produksjonsbegrensninger og Saudi Arabia har svart med å øke tilbudet for å presse russerne, men også for å presse amerikansk skiferolje ut av markedet.

Lavere petroleumsinvesteringer

Lav oljepris lenge, rundt 30 dollar per fat 20. mars, mer enn en halvering siden desember, vil isolert sett gi noen av de samme negative effektene på norsk økonomi som vi hadde i årene etter oljeprisfallet i 2014. Veksten i produksjon og sysselsetting vil gå ned, arbeidsledigheten vil gå opp og reallønnsveksten ned. Det som taler for at effektene av lavere oljepris denne gangen ikke trenger bli så store, er den betydelige kostnadsreduksjonen som hele oljebransjen gjennomgikk etter oljeprisfallet i 2014. Sektoren er nå langt bedre rustet til å tåle lavere oljepriser. Men investeringene på sokkelen vil gå ned, det er derimot ikke så lett å ha oversikt over hva som skyldes koronakrisa og oljeprisfallet og hva som er den underliggende nedgangen generelt knyttet til aktiviteten på norsk sokkel.

I Norges Banks siste prognose fra 12. mars 2020 reduseres petroleumsinvesteringene med hhv 4 pst og 7 pst i 2020 og 2021 sammenliknet med prognosen som ble gitt i desember 2019, slik at det blir nullvekst i år og nedgang på 12 pst neste år. Norges Bank endrer ikke sitt anslag for petroleumsinvesteringene for 2022. Oljeprisen antas å øke svakt fra 2021.

Ny nedtur rett etter at vi har reist oss etter oljeprisfallet i 2014

Det er også viktig å huske at oljeprisfallet i 2014 først og fremst skyldtes forhold på tilbudssiden i oljemarkedet. Holden III gjorde i sin tid beregninger som viste at et oljeprisfall som kunne forklares med forhold på tilbudssiden, ville være lettere å komme over enn om oljeprisfallet skyldes lavere internasjonal etterspørsel. Det vi nå opplever er at oljeprisfallet skyldes både forhold på tilbudssiden, økt tilbud av olje, og lavere internasjonal etterspørsel grunnet effektene av koronakrisa. Det vil isolert sett ha sterkere negativ virkning på norsk økonomi. Hvis derimot verdensøkonomien tar seg raskt opp etter koronakrisa, trenger ikke de negative effektene vare så lenge og krisa kan gå raskere over enn etter oljeprisfallet i 2014.

Bråstopp i 2020

Koronakrisa rammer den økonomiske aktiviteten gjennom flere kanaler. Når bedrifter og offentlige virksomheter holdes stengt reduseres produksjonen av varer og tjenester. Foretak utsetter investeringer. Reiseliv, hoteller og transport rammes. Mange selvstendige som leverer

tjenester rammes, osv. Husholdningenes forbruk dempes av usikkerhet, tiltak for å hindre smitte og begrensninger i tilgang på varer og tjenester. Store deler av økonomien stopper opp i en periode. Noen vil gå konkurs. Vi har allerede sett massepermutteringer.

Norges Bank anslår at nesten alle etterspørselskomponenter påvirkes sterkt negativt av krisa i 2020. Privat konsum som betyr mest for den samlede etterspørselen, vil ha nullvekst. Bruttoinvesteringene i fastlandsbedriftene og boliginvesteringene går ned. Veksten i petroleumsinvesteringene faller med 4 prosentenheter til 0,5 pst. Veksten i offentlig etterspørsel oppjusteres derimot fordi krisetiltakene fra regjering og Storting vil gi økt pengebruk over offentlige budsjetter. Samlet anslår Norges Bank imidlertid en nedgang i veksten i BNP for fastlands-Norge på hele 1,5 prosentpoeng til beskjedne 0,4 pst i 2020. Den registrerte arbeidsledigheten antas å øke fra dagens nivå på 2,2 pst til 2,6 pst mot slutten av året, noe som en uke etter Norges Banks presentasjon virker håpløst optimistisk.

Tabell 2: Økonomiske anslag for norsk økonomi 2019-2023

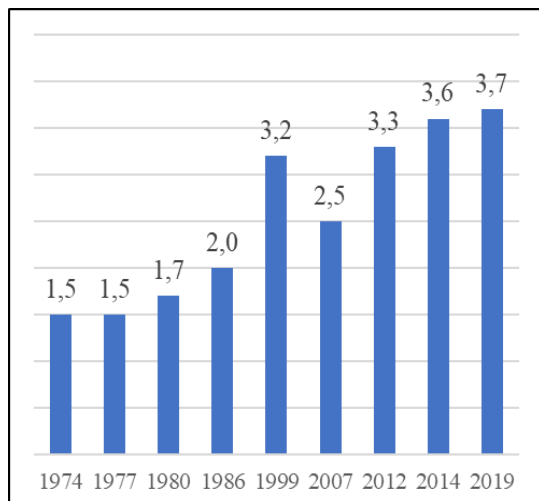
	2019	2020		2021	2022	2023	
	SSB mars 20	SSB des 19	NB des 19	NB mars 20	NB mars 20	NB mars 20	
Privat konsum	1,7	1,8	1,6	0,0	1,5	2,2	2,4
Br.inv. i utvinning og rørtransport	13,0	2,0	4,5	0,5	-12,0	-4,0	-2,0
Br.inv. fastlandsbedrifter	5,6	1,0	0,1	-1,5	-0,2	1,2	1,5
Boliginvesteringer	-0,5	-0,3	0,5	-4,2	2,7	2,4	2,0
Offentlig etterspørsel	2,7		1,8	2,3	1,3	1,2	1,1
BNP Fastlands-Norge	2,3	2,4	1,9	0,4	1,3	2,0	1,5
Sysselsatte personer	1,7	0,9	1,1	0,2	0,0	1,0	0,9
AKU-ledighet, nivå	3,7	3,7	3,7				
Registrert ledighet, NAV	2,3		2,2	2,5	2,5	2,3	2,2
Årslønn	3,5	3,6	3,2	2,8	2,5	2,7	3,2
KPI	2,2	2,1	2,2	1,3	3,0	2,5	2,1
KPI-JAE	2,2		2,2	2,4	2,2	2,3	2,0
Styringsrente (nivå)	1,1		1,6	1,0	0,7	0,8	0,9
Råoljepris, USD per fat	64,4		62,5	42,8	44,4	48,4	51,0
Importveid valutakurs (I-44), stigende indeks angir svakere krone	107,6		109,0	115,3	113,4	111,3	110,0

Kilde: SSB nasjonalregnskap (SSB mars 20), Konjunkturtrendensene (SSB des 19), Norges Bank (NB des 19 og NB mars 20)

Høyeste ledighetsbunn i en oppgang på mange tiår

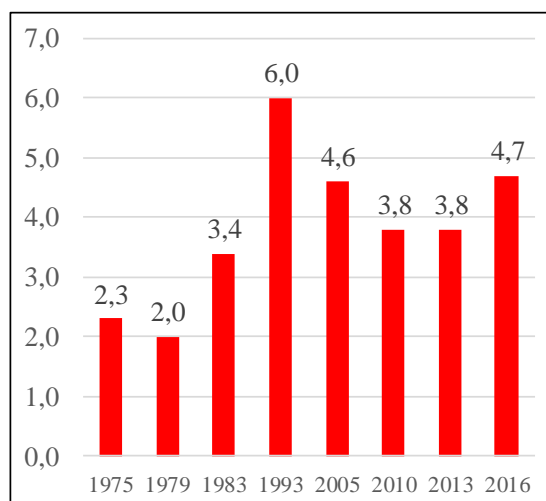
Selv om norsk økonomi fram til andre halvår 2019 var i en moderat oppgangskonjunktur som varte i 3 år, med vekst over trend og fallende arbeidsledighet, har arbeidsledigheten målt ved SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) ikke gått lenger ned enn til 3,7 pst, og først i 2019 innhentet reallønningene nivået fra før oljeprisfallet. En arbeidsledighet på 3,7 pst på årsbasis i 2019 er det høyeste ledighetsnivået i en oppgang på mange tiår. Det viser at innretningen av den økonomiske politikken ikke har vært god nok og at ambisjonene i sysselsettingspolitikken ikke har vært høye nok. Gjennomsnittlig reallønnsvekst i de seks årene 2014-2019 var beskjedne 0,3 pst per år.

Figur 3: Ledighetsbunner

Kilde: SSB AKU

Figur 4: Ledighetstopper

Kilde: SSB AKU

Nytt tilbakeslag for reallønnsveksten?

Nå kan vi etter Norges Banks prognoser gå inn i nye år der reallønnsveksten blir negativ eller meget lav og der arbeidstakerne igjen må ta en stor del av kostnadene ved krisa.

Ifølge Norges Banks prognoser kan reallønnsveksten bli negativ i 2021 og nær null i 2022. Dette forklares med det kraftige oljeprisfallet, svakere lønnsomhet i industrien, høyere arbeidsledighet og høyere underliggende prisvekst som først slår ut i årstallene for KPI-veksten etter 2020. I år legger Norges Bank til grunn at oppgjøret gir en lønnsvekst på 2,8 pst, men at lav prisvekst på 1,3 pst gir reallønnsvekst på 1,5 pst.

Svekket krone, lavere prisvekst og lavere renter

Norges Bank reduserte styringsrenta med 0,5 prosentenheter til 1,0 pst 12. mars og ytterligere med 0,75 prosentenheter til 0,25 prosent 19. mars.

Kronekursen har fortsatt å svekke seg fra et historisk lavt nivå. Oljeprisfall, korona og stor usikkerhet forklarer fallet. Norges Bank anslår at svekkelsen på årsbasis vil være på 7 pst fra 2019 til 2020, men at kronekursen i årene som kommer vil hente seg noe inn igjen. Svakere krone styrker konkurransevnen for norsk eksport og for de som konkurrerer med import. 19. mars kostet en dollar over 11 kroner og en euro over 12 kroner. Svakere krone gir etter hvert også økte importpriser og bidrar slik sett til å øke konsumprisene.

Konsumprisveksten påvirkes av flere faktorer. Svakere krone trekker opp ved at importerte varer og tjenester blir dyrere i norske kroner. Innenlandske forhold har i noe tid vist en høyere underliggende prisvekst som bl.a. kan knyttes til noe bedre nominell lønnsvekst de siste årene. Oljeprisen trekker ned. El-prisen svinger som vanlig og ventes å trekke betydelig ned i år. Koronakrisa vil på sin side dempe prisveksten gjennom lavere etterspørsel etter flyreiser, annen transport, hotell osv. Norges Bank anslår at KPI vil øke med 1,3 pst i år, men at særlig kronesvekkelsen vil bidra til økt KPI-vekst i årene etterpå. TBUs siste anslag fra 11. mars er en KPI-vekst i 2020 på om lag 1,5 pst.

Arbeidsmarkedet

Per 19. mars har NAV fått 154 000 søknader om dagpenger under permittering. I februar 2020 hadde NAV registrert 65 416 helt arbeidsledige. Det betyr at over 220 000 er registrert som helt arbeidsledige i NAV. Og antallet vil øke.

Den registrerte ledigheten i februar utgjorde 2,3 pst av arbeidsstyrken, økningen de siste to ukene i antall permitterte utgjør alene 5,4 pst av arbeidsstyrken. Samlet er nå 7,7 pst av arbeidsstyrken arbeidsledige. Og antall arbeidsledige og permitterte arbeidstakere vil antakelig fortsette å øke. En permittert arbeidstaker er i ledighetsstatistikken å regne som arbeidsledig. Målt som AKU-ledighet vil antakelig antall arbeidsledige nærme seg 9 pst pt.

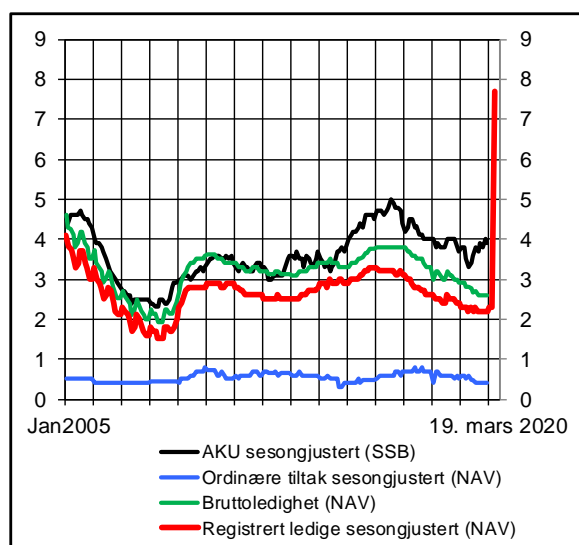
Hvor stor blir den registrerte arbeidsledigheten på årsbasis? Hvis vi grovt antar at 200 000 arbeidstakere er permittert i tre måneder (det er umulig å si om dette er optimistisk eller pessimistisk i dag), vil det løfte den gjennomsnittlige registrerte arbeidsledigheten med 1,8 prosentpoeng. Det innebærer i så fall at den registrerte ledigheten i 2020 kan bli over 4 prosent. Norges Banks anslag 12. mars var opp fra 2,2 pst til 2,6 pst ved utgangen av året.

Svekket arbeidsmarked før koronakrisa traff

Koronakrisa kom etter at vi har hatt svak aktivitetsutvikling siden sommeren 2019 og vi antakelig var i begynnelsen av en nedgangskonjunktur før krisa satte inn. Sysselsettingen hadde utviklet seg svakere enn arbeidsstyrken i en lengre periode. Utviklingen gjennom 2019 viste at sysselsettingsraten mot slutten av året var litt lavere enn før oljeprisfallet i 2014.

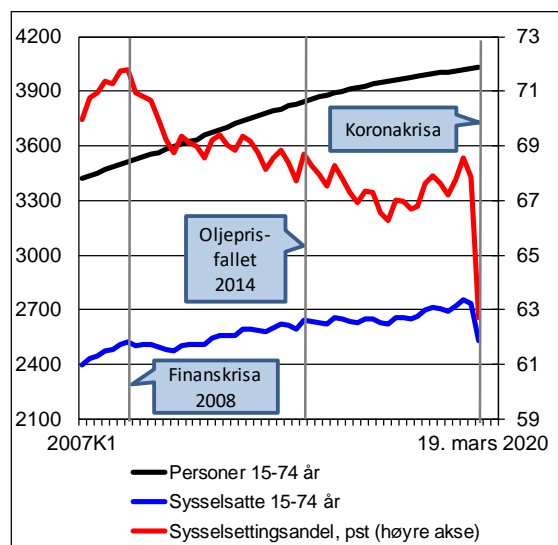
Arbeidsledigheten målt ved SSBs Arbeidskraftundersøkelse falt fra en topp på 5,1 prosent ved inngangen av 2016 til 3,3 prosent i gjennomsnitt for perioden mars–mai 2019. Deretter tok AKU-ledigheten seg opp til 4,0 prosent mot slutten av fjoråret. 2019 ble et rekordår i den forstand at arbeidsledigheten ble den høyeste på flere tiår i en oppgangsperiode for norsk økonomi. Arbeidsmarkedet hadde allerede snudd før koronakrisa kom.

Figur 5: Arbeidsledighet og ordinære tiltak i prosent av arbeidsstyrken

Kilde: SSB og NAV og egne anslag

Figur 6: Personer (1000), sysselsatte (1000) og sysselsettingsandel (pst, høyre akse)

Kilde: SSB AKU og egne anslag

De første tiltakene mot koronakrisa

Myndighetene har satt inn flere tiltak mot de økonomiske effektene av koronakrisa. Flere vil komme. Økonomien har ikke opplevd tilsvarende sjokk siden krigen. Permitteringene strømmer på til NAV. Fram til 19. mars kom det dagpengesøknader for permitterte tilsvarende 5,4 pst av arbeidsstyrken. I tillegg kom en stor økning i ordinære arbeidsledige.

Når partiene 16. mars ble enige om inntektssikringstiltak for de som rammes av koronakrisa, mente de at regelverket for de forskjellige ordningene burde være mest mulig like, uavhengig av om arbeidstaker er permittert, syk, hjemme med sykt barn eller i karantene, eller om de rammede er selvstendige eller frilansere som mister inntekter når oppdragene uteblir.

Stortinget overkjørte regjeringen i permitteringssaken

Hvis du blir permittert har først arbeidsgiver lønnsplikt, deretter må du søke dagpenger. Tidligere hadde arbeidsgiver lønnsplikt (full lønn) i 15 dager, deretter måtte arbeidstaker være uten inntekt i 3 dager (ventedager) før du gikk over på dagpenger som utgjorde 62,4 pst av lønn opp til 600 000 kroner.

Tabell 3: Nye regler for permittering sammenliknet med «gamle» regler og regjeringens forslag, kompensasjon i prosent av lønn, rødt markerer perioder hvor arbeidsgiver betaler

Dag	Tidligere regler	Regjeringens forslag	Stortingets vedtak
1	100	100	100
2	100	100	100
3	100	62,4	100
4	100	62,4	100
5	100	62,4	100
6	100	62,4	100
7	100	62,4	100
8	100	62,4	100
9	100	62,4	100
10	100	62,4	100
11	100	62,4	100
12	100	62,4	100
13	100	62,4	100
14	100	62,4	100
15	100	62,4	100
16	0	62,4	100
17	0	62,4	100
18	0	62,4	100
19	62,4	62,4	100
20	62,4	62,4	100
21	62,4	62,4	80/62,4
22	62,4	62,4	80/62,4
23	62,4	62,4	80/62,4
24	62,4	62,4	80/62,4
25	62,4	62,4	80/62,4
	osv	osv	osv

Regjeringen foreslo 13. mars å redusere arbeidsgivers lønnsplikt til 2 dager. Regjeringen mente det var «rimelig at belastningen deles», dvs. at staten og arbeidstakerne avlastet bedriftene. For en permittert arbeidstaker med tidligere inntekt på 600 000 kr. ville forslaget gitt en reduksjon i dagpengene på 8700 kroner over de første 18 dagene.

Stortinget forkastet regjeringens forslag og vedtok radikalt endrede regler som i mye større grad sikrer inntektene for arbeidstakerne. Det skal gis 100 pst kompensasjon for inntekt opp til 600 000 kroner i 20 dager. Deretter skal kompensasjonen være 80 pst for inntekt opp til 300 000 kroner og deretter 62,4 pst opp til 600 000 kroner. Videre reduseres inntektsgrensen for å få dagpenger til 75 000 kroner, dette er viktig for f.eks. studenter som jobber ved siden a studiene. Lærlinger som mister læreplassen, skal sikres inntektssikring på nivå med lærlingelønn.

Regjeringens forslag om å redusere kravet til arbeidstidsreduksjon fra 50 til 40 prosent ble vedtatt, det gjør det lettere å bruke rullerende permittering, f.eks. slik at de ansatte jobber tre dager og er permittert to dager per uke. Dette er viktig for industrien.

Det er verdt å legge merke til at de forbedrede dagpengerrettighetene bare gjelder for permitterte, ikke for de som er arbeidsledige eller blir oppsagt og må gå på dagpenger for arbeidsledige. Ikke helt logisk, det er vel like ille, eller verre, å bli oppsagt pga. koronakrisa som å bli permittert?

Sykepenger

Regjeringen hadde ikke foreslått endringer når det gjelder sykepenger. Stortinget vedtok at arbeidsgiverperioden for betaling av sykepenger knyttet til korona-pandemien reduseres fra 16 til 3 dager. Videre skal selvstendig næringsdrivende og frilansere ha sykepenger fra dag 3 av fraværet med samme dekningsgrad som etter gjeldende regler.

Omsorgspenger

Regjeringen hadde ikke foreslått endringer når det gjelder omsorgspenger. Stortinget vedtok å øke perioden med omsorgspenger fra 10 til 20 dager og at arbeidsgiverperioden for betaling av omsorgspenger reduseres fra 10 til 3 dager. Videre skal selvstendig næringsdrivende og frilansere få en ordning som innebærer utbetaling av omsorgspenger fra og med dag 4, etter samme regler som arbeidstakere og med samme dekningsgrad som for sykepenger for selvstendig næringsdrivende.

Selvstendig næringsdrivende og frilansere, inntektssikring

Regjeringen hadde ikke foreslått måter å sikre inntekt for selvstendig næringsdrivende og frilansere. I den politiske enigheten mellom alle partiene 16. mars heter det at det skulle innføres en ordning for selvstendig næringsdrivende og frilansere som mister inntektsgrunnlaget sitt som følge av korona-pandemien på 80 pst av gjennomsnitt av siste tre års inntekt begrenset oppad til 600 000 kroner. Kompensasjonen dekkes fra og med 17. dag etter at inntektsbortfallet inntraff. Videre ber Stortinget regjeringen komme tilbake med ytterligere kompensasjon for dem som er særskilt hardt rammet av konsekvensene av korona-pandemien. Saken fikk ikke en endelig avklaring med stortingsinnstillingen 19. mars. Her heter det at «*Stortinget ber regjeringen komme så raskt som mulig tilbake til Stortinget med et konkret forslag om at selvstendig næringsdrivende og frilansere bør ha tilgang til midlertidig inntektssikring gjennom økonomisk sosialhjelp, inntil en ny ordning kommer på plass*».

Arbeidsavklaringspenger og sosiale ytelser

Regjeringen hadde ikke foreslått endringer når det gjelder sosiale ytelser. Stortinget ber regjeringen stille aktivitetskrav i sosiale ytelser i bero inntil videre. Stortingets ber videre regjeringen sørge for at tidsavgrensede ytelser, som arbeidsavklaringspenger, får forlenget perioden sin slik at manglende avklaring nå ikke fører til at kvoten på tre år avkortes for mottaker.

Umiddelbart, men midlertidig

Storingsvedtakene om permittering, sykepenger, omsorgspenger, selvstendig næringsdrivende og frilansere og arbeidsavklaringspenger og sosiale ytelser presiseres det for alle at «*Dette er en midlertidig ordning inntil videre, Endringen trer i kraft umiddelbart og utbetalingene skjer så raskt NAV får på plass en teknisk løsning*».

Storingsbehandlingen av regjeringens strakstiltak

Regjeringen foreslo i fase 1 i Prop. 52 S (2019-2020) en rekke tiltak. Disse støttes av alle partiene på Stortinget, men opposisjonen som har flertall på Stortinget går mye lenger enn regjeringen, se Innst. 197 S (2019-2020). Her refereres først regjeringens forslag:

- Tiltak i helsevesenet for å håndtere den akutte situasjonen, sikre tilgang på legemidler og korona-testutstyr, bemanningstiltak herunder midlertidige regler som sikrer at pensjonert helsepersonell ikke får avkortet pensjon om de ansettes, her er det også inngått flere avtaler mellom tariffpartene som sikrer dette.
- Økte driftsutgifter til NAV på 200 mill. kroner.
- Endring i skattereglene slik at bedrifter som går med underskudd i 2020, kan tilbakeføre underskudd opp mot 30 mill. kroner i 2020 mot beskattet overskudd fra tidligere år. Det vil hjelpe bedrifter som i dag er rammet av at inntekter bortfaller, for eksempel i reiseliv, og det kan bidra til at bankene blir mer villige til å gi bedriftene lån i en overgangsperiode. Ordningen vil gi et antatt inntektsbortfall på 3,5 mrd. kroner i 2021, som antas å motsvares av høyere inntekter i senere år.
- Endring i skattereglene slik at eiere av bedrifter som går med underskudd i 2020, skal kunne få utsettelse av betaling av formuesskatt, inntektsbortfall i 2020 på 400 mill. kroner som antas å motsvares av tilsvarende økte inntekter i 2021 og 2022.
- Midlertidig oppheving av flypassasjeravgiften for flyginger som finner sted i perioden fra 1. januar 2020 til og med 31. oktober 2020, inntektsbortfall på 1,56 mrd. kroner.
- Midlertidig oppheving av samtlige lufthavnavgifter til og med 30. juni.
- Forsterket støtte til kompetanseheving og bedriftsintern opplæring slik at bedriftene kan øke innsatsen for å styrke kompetansen til arbeidstakerne i en periode med lavere aktivitet. Fylkeskommunene bevilges 50 mill. kroner til dette formålet for å kunne ivareta regionale behov.
- Økt bevilgning av skjønnsmidler til kommuner som har hatt større merutgifter i forbindelse med virusutbruddet, 250 mill. kroner.

Et samlet Storting gikk i den samme Innst. 197 S også inn for:

- «*Stortinget ber regjeringen komme så raskt som mulig tilbake til Stortinget med en kompensasjonsordning for kultursektoren og en ordning for idrett og frivillighet. Ordningene skal innrettes som søknadsbaserte ordninger om kompensasjon for en andel av netto tapte inntekter i forbindelse med at et kultur- eller idrettsarrangement avlyses eller et kulturarrangement utsettes ...».*

Et flertall på Stortinget (alle unntatt regjeringspartiene) ber i den samme Innst. 197 S regjeringen bl.a.:

- Legge til rette for at samfunnskritiske funksjoner og andre offentlige instanser som skal håndtere de praktiske konsekvensene av korona-pandemien, som kommuner, helsevesen og Nav, sikres nødvendige ressurser for å kunne håndtere oppgaven.
- Kompensere kommunene og fylkeskommunene for urimelige virkninger av skattesvikt, inntektsbortfall og merutgifter i forbindelse med håndteringen av smittesituasjonen og endret økonomisk utvikling siden vedtatt statsbudsjett.
- Sikre at sykehusene har tilstrekkelige midler når de nå planlegger å møte korona-pandemien og styrker intensivkapasiteten. Sykehusene og andre virksomheter innenfor helse må få dekket uforutsette og nødvendige utgifter knyttet til legemidler og medisinsk utstyr i perioden krisen varer.
- Overfor kommunene bidra til at kritiske tjenester, som apparatet for særlig utsatte barn og unge, avlastningstiltak for familier med stor omsorgsbelastning, barnevernet og krisesentrene sikres forsvarlig drift.
- Viser til vedtak mandag 16. mars 2020, om å gi lærlinger inntektssikring, og presiserer at dette også skal ha virkning for lærlinger som blir permittert.
- Midlertidig innføre rett til å overføre omsorgspenger til den andre foresatte for foresatte i familier der personer på regjeringens liste over kritiske samfunnsfunksjoner og nøkkelpersonell, og som må jobbe som følge av pandemien.
- Komme tilbake med en midlertidig ordning gjennom Lånekassen for studenter som opplever inntektsbortfall som følge av korona-pandemien så raskt som mulig. Om Storting og regjering ønsker en konsekvent behandling av ansattes inntektsbortfall, vil den beste måten å følge dette opp på være å gi støtten som stipend.
- Sikre at forskyvning av inntekt, og dermed midlertidig inntektsøkning, som følge av de midlertidige korona-tiltakene ikke går til fradrag i bostøtten, og umiddelbart fremme eventuelle forslag som er nødvendig for å sikre dette. Bostøtte som er utbetalt i påvente av senere ytelse, må også avgrenses mot senere utbetalinger.
- Legge til rette for at staten om nødvendig går inn på eiersiden i spesielt betydningsfulle norske bedrifter for å sikre nasjonalt eierskap.
- Fremme forslag om en midlertidig nedsettelse av arbeidsgiveravgiften med 4 prosentpoeng for en termin, tilsvarende to måneder.
- Komme tilbake med forslag som kan sikre reduerte takster på riksveiferjer for en avgrenset periode.
- Legge til rette for at fylkeskommunene kan nyttiggjøre seg av BIO-midlene og sørge for at de raskest mulig kommer arbeidstakerne til gode.

Det som skjer når et flertall på Stortinget gjennom slike verbalforslag «ber regjeringen om noe», er at regjeringen må komme tilbake til Stortinget med en vurdering av forslagene. Dette

vil antakelig skje i de neste krise-pakkene som er like om hjørnet. Regjeringen trenger ikke følge opp et forslag, eller de kan justere forslaget, men kan da risikere å gå på et tap i Stortinget. Uansett blir det forhandlinger i Finanskomiteen om dette i neste omgang.

Av forslagene over er nedsettelse av arbeidsgiveravgiften med 4 prosentpoeng i to måneder antakelig det mest vidtgående. Det vil kunne redusere statens inntekter med 8-10 milliarder kroner og er lite målrettet, da det både treffer virksomheter som er direkte rammet av koronakrisa og virksomheter som ikke er rammet.

Et mindretall på Stortinget (Ap, SP, SV, MDG og Rødt) ber i den samme Innst. 197 S regjeringen bl.a.:

- Senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, sikre nasjonalt og spredt eierskap gjennom låne- og støtteordninger.
- Utvide vekstgarantiordningen, gjennom at staten dekker en tilstrekkelig stor andel av bankenes risiko for likviditetslån til små og mellomstore bedrifter.
- Sikre garantiordninger for utvidet kreditt for bedriftene i reiselivet.
- Legge til rette for at alle lån i Innovasjon Norge fryses midlertidig og styrke utlåns- og tilskuddsrammene.
- Selskaper som mottar statlig garanti for lån, tilbud om statlig obligasjonsfinansiering eller likviditetslettelse på statlige låneordninger om å forplikte seg til å sette en maksimumsgrense for godtgjørelse til ansatte i konsernledelsen og andre ledende ansatte i 2020 og 2021, eksempelvis gjennom et krav om nullvekst.
- Sette en grense for utbetaling av utbytte for selskaper som mottar statlig garanti for lån, tilbud om statlig obligasjonsfinansiering eller likviditetslettelse på statlige låneordninger under lånets løpetid.
- Kompensasjon for kulturinstitusjoner med mer enn 50 pst. offentlig støtte, som er rammet av avlysninger på grunn av korona-viruset og helsemyndighetens råd.

Rentekutt og sikring av likviditet og kredittlinjer for bedrifter og virksomheter

12. mars vedtok Norges Bank å sette ned styringsrenten med 0,5 prosentpoeng til 1 prosent for å dempe tilbakeslaget og begrense risikoen for mer langvarige konsekvenser for produksjon og sysselsetting. 19. mars vedtok Norges Bank å sette ned styringsrenta med ytterligere 0,75 prosentpoeng til 0,25 prosent. Så lav styringsrente har vi aldri hatt tidligere. Og det kan komme flere kutt ifølge Norges Bank.

13. mars vedtok regjeringen etter anbefaling fra Norges Bank å sette ned bankenes og finansinstitusjonenes krav om motsyklisk buffer (kapitalkrav) fra 2,5 pst til 1 pst. Dette gjøres i de fleste land som har hatt strengere krav til slik bufferkapital etter at det kom nye regler etter finanskrisa i 2008, nettopp for å ha noe å gå på i en ny krise.

I Norge har de motsykliske bufferkravene vært sterkere enn i de fleste andre land, vi har dermed hatt mer å gå på. Lavere krav til bufferkapital frigjør kapital for bankene som de

ifølge regelverket må ha som sikkerhet for å kunne låne ut mer. Dette er gjort i de nordiske landene og en rekke andre land. Hvis staten da i tillegg, som vi har gjort i Norge i tidligere kriser, stiller opp med lånegarantier som gjør at bankene tør å yte lån til bedrifter og virksomheter som har store midlertidige likviditetsproblemer, kan vi unngå mange unødvendige konkurser, og det blir lettere å få hjulene til å gå rundt igjen etter at koronakrisa går over.

Garanti- og låneordning for bedre likviditet i bedriftene

Regjeringen la 20. mars fram sin varslede pakke med låne- og obligasjonsordninger for næringslivet, Prop. 58 LS (2019-2020). Her foreslås det å etablere en statsgaranti på 90 prosent for nye lån i markedet for små og mellomstore bedrifter som er rammet av virusutbruddet, samt å gjenopprette Statens obligasjonsfond som et tiltak rettet spesielt mot store selskaper. Tiltakene vil ha en samlet ramme på 100 milliarder kroner og skal bidra til bedre likviditet i norske bedrifter og dermed trygge arbeidsplasser.

Generelt bør staten ha en aktiv rolle med å avlaste risiko når videre drift utsette for midlertidige forstyrrelser eller investeringer som ellers bør finne sted får problemer med finansieringen. Koronakrisa er et eksempel på at staten bør gå kraftig inn for å hindre massedød blant ellers levedyktige bedrifter og virksomheter.

Det er fornuftig at det i SMB-ordningen kreves 10 pst finansiering fra bankene for å sikre ordinær risikovurdering av søknadene. Det er de samme bankene som kjenner bedriftene og kan foreta en vurdering av lånesøknadene. Bankene har allerede gjennom lavere motsyklisk buffer fått bedre mulighet til å yte lån. Staten stiller gjennom sin andel opp med 90 pst av garantien for lånene. Det virker derimot strengt at ordningen for SMB bare gjelder fram til 1. juni 2020. Vi vet lite om varigheten av denne krisa, andre ordninger er vedtatt for mye lenger tid.

Etter at regjeringen varslet tiltakene som nå foreslås i Prop 58 LS, ble det en diskusjon om det skulle settes andre vilkår for disse lånene. I Innst. 197 S om tar opposisjonen på stortinget (utenom Frp) til orde for at selskapene må forplikte seg til maksgrenser for godtgjørelse til ledende ansatte i år og neste år, samt at det settes grenser for utbyttebetalingen i lånets løpetid. Dette er et fullt mulig krav all den tid de garanterte lånene skal ha en løpetid på 3 år.

Milliardpakke til luftfarten

19. november vedtok Stortinget en lånepakke på 6 mrd. kroner som skal hjelpe selskapene Norwegian, SAS og Widerøe mf.

Unio har over 380.000 medlemmer: lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer, maskinister og bibliotekarer

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier : sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og pensjonsordninger

Unio

UTDANNINGS
FORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

POLITIETS
FELLESFORBUND

 Presteforeningen

ergoterapeutene

 **AKADEMIKER
FORBUNDET**

 Det Norske Diakonforbund
The Norwegian Association of Deacons

 **Skatterevisorenes
Forening**

